

Андреана Ефтимова

**БРЮКСЕЛСКИ НОВОГОВОР ИЛИ ПОПУЛИСТКО ГОВОРЕНЕ
В ПОЛИТИКАТА И В МЕДИЙНОТО ОТРАЗЯВАНЕ НА ПОЛИТИЧЕСКИ СЪБИТИЯ**

Andreana Eftimova

**BRUSSELS NEWSPEAK OR POPULIST RHETORIC
IN POLITICS AND IN MEDIA COVERAGE OF POLITICAL EVENTS**

Анотация: Медийната реч отразява най-ярко проблемите във функционирането на езика и протичащите процеси в речевата практика. Ето защо през нейното огледало често изследваме речта на политиците, която е в пряка връзка с основните тенденции в речевата практика – на интелектуализацията и демократизацията на речта. За да се означат два стила политическо говорене, в статията се въвеждат две терминологични словосъчетания – брюкселски новогovor и популистко говорене. Извеждат се основните езикови характеристики на тези стилове.

Ключови думи: брюкселски новогovor, популистко говорене, политическа реч, медийна реч

Abstract: Media speech reflects most vividly the problems in the functioning of language and ongoing processes in speech practice. That is why in its mirror we often examine the speech of politicians which is in direct relation to the main trends in speech practice - intellectualization and democratization of speech. To designate two styles of political discourse, the paper introduces two terminological phrases – 'Brussels newspeak' and 'populist rhetoric'. It outlines the main linguistic characteristics of these styles.

Key words: Brussels newspeak, populist rhetoric, politic speech, media speech

Медийната реч отразява най-ярко проблемите във функционирането на езика и протичащите процеси в речевата практика. Ето защо през нейното огледало често изследваме речта на политиците, която е в пряка връзка с основните тенденции в речевата практика – на интелектуализацията и демократизацията на речта. Двата процеса изглеждат несъвместими, но протичат в едни и същи периоди с различна сила.

Интелектуализация и демократизация на речта

Интелектуализацията на речта като че ли е по-слабият процес, който в периода на Прехода действа в определени немногобройни социални полета като професионалното и експертно общуване, научния обмен и др.

Процесът се характеризира с(ъс):

- Стандартизация на езиковите средства, която се изразява най-вече във високата повторителност на клиширани думи и изрази. Стандартизацията на речта и подемот на езиковия пуризм, изразени в необходимостта да се следват езикови предписания, водят до тенденцията към евфемизация и табуизация на речта. Тя се изразява и в езиково-реформаторските опити на политическата коректност.

- Придържане към терминологична и интернационална лексика.
- Изобилие от сложни изреченски конструкции.

В съзвучие с процеса на интелектуализация е брюкселският новогovor – един от стиловете в политическата комуникация днес.

В съвременната българска културна среда обаче протичат и процеси на демократизация на отношението към езиковите норми, на либерализация на нормите. Този процес на демократизация

според учените може да се развива в два вектора – социално-езиков вектор, който има антипуристки характер и се характеризира със спад на престижността на езиковата норма, и национално-езиков вектор, който има пуристки характер и се характеризира със стремеж към ограничение на чужди влияния върху езика и разширение на изконните структури в него (вж. Архангелская 2011: 147).

Процесът на демократизация на речта е изразен в проникването на елементи от субстандарните формации (жаргонизми, разговорни и просторечни елементи). Тези промени водят до детабуизацията и дисфемизацията на медийната реч. Оттам и до универсализиране на неформалното общуване, до либерализация на нормата (водещо до променено разбиране за отклонение от нормата), до упадък на езиковия вкус и усет.

Важен ефект на демократизацията на речта е колоквиализацията, т.е. повсеместното използване на разговорния вариант на книжовния език. Навлизането на *разговорността* в публичното общуване е отбелязвано вече и в друг период в други европейски страни – в епохата на модерното индустриално общество, когато не езикът на писателите е образец за добра реч, а езикът на медиите и на политиците. В Германия през този период се възцаряват по-ниската езикова култура, непознаването на книжовните норми и съзнателното въвеждане на немския език от кръчмите във вестниците с масов тираж, за да се привлекат повече читатели, да се увеличат тиражът и печалбата (Ницолова 1999: 114). Според О. Спасов „в езика на медиите съществува своеобразна „норма“ на реагиране в периоди на сътресения; тя се активизира без оглед на разликите в самия характер на събитията” (Спасов 2000: 66-67). Една такава реакция при обществени сътресения е стремежът към нарушаване на езиковия стандарт, към езикова провокативност и неподчинение на дотогавашните езикови практики. „Ефектът „разговорност“ е сред най-важните аспекти на промяната”, пише О. Спасов (2000: 44). Той засяга и езика на политиците, и езика на медиите. „От една страна, се приема, че медиите започват пряко да възпроизвеждат разговорния стил (на улицата, на интелигенцията, градския език, разговорността въобще). Но тъкмо разговорността се оказва в основата на неочакван обрат. Езикът на улицата „легалитизира и манталитета на улицата” (Знеполски 1997: 54). Безкритичното налагане на разговорността постепенно довежда до оварваряване на езика” (Спасов 2000: 44).

Други автори не приемат качеството „разговорност“ на новите медийни езици. Лансира се идеята, че разговорността в медиите е „несъщинска”, „псевдо-”, или „квази-”, (Велева 1995: 47). В основата на тази хипотеза стои наблюдението, че при попадането си в дискурса на пресата разговорните структури „губят някои от основните си смислови компоненти и се наговарват с други”; вместо действителна разговорност те произвеждат „алюзии за разговорност”, които позволяват на читателя да бъде по-близо до усещането за непосредствено общуване (Велева 1995: 48, по въпроса вж. и Ефтимова 2012а, 2012б). Оттук следва и универсализирането на неформалното общуване, което се изразява в използване на елементи от сленга, от просторечието, вулгаризми, неологизми, диалектизми, чуждици от ниски стилови пластове в публичната комуникация. Неформалното общуване превзема почти цялото политическо и медийно пространство. Най-яркият израз на процеса на демократизация на речта е популисткото политическо говорене.

Два типа политическо говорене

1. Брюкселският новогovor

Писателят Дж. Оруел вярва във властта на езика да установи и поддържа политически контрол и изразява това свое виждане в романа си „1984“ (вж. по-подробно Greenblatt 1974: 106 – 118). Подобно на термина „double speak“ (който преведох по два начина – като език на лъжата¹ и като двойствен език), възникнал от амалгамата на два израза на Дж. Оруел от антиутопията му „1984“ – „doublethink“ и „newspeak“, изведох терминологичното словосъчетание „брюкселски новогovor“, за да обознача един от стиловете в политическото говорене в България. Заех от Оруел термина „новогovor“, за да означа казионния или бюрократичния език в политиката днес, тъй като езиковите принципи, върху които се изгражда този политически речев стил, са еднакви с тези на съществуващия през социализма „дървен език“ (понятието на Ф. Том е преведено у нас като „казионен език“ – вж. Том 1992) на идеологическата пропаганда на тоталитарната държава. Но въпреки тези общи принципи, лексикалният пълнеж е нов и коректен към европейските политически стандарти. Затова използвах прилагателното „брюкселски“ като метонимично означение на връзката на този новогovor с европейските предписания за политически коректно речево поведение.

¹ Изборът на терминологичното словосъчетание *език на лъжата* се базира на редица наблюдения на специалисти по политическа реч, сред които е професорът по реторика Величко Руменчев (Руменчев 2015).

Така достигнах до терминологичното словосъчетание „брюкселски новогovor“, за да открия новия дървен език на един вид политическо говорене. Терминологичното словосъчетание въведох отначало в едно интервю онлайн² и в няколко радио- и телевизионни интервюта³.

Основните черти на брюкселския новогovor са следните:

- активна употреба на клишета;
- псевдоинтелектуализация;
- наситеност с интернационална лексика – *консенсус* *вм. съгласие*, *конфронтация* *вм. сблъсък*, *координация* *вм. съгласуване*;
- изобилие от политически коректни названия – *социално слаби*, *уязвими българи*, *хора с когнитивни проблеми*;
- абстрактна лексика – *нормалността* и др.;
- вметнати конструкции – *ако ми разрешите*, *бих акцентирал* и др.
- групи от думи с „дифузна“ семантика – *определен*, *някой*, *известно*, *съответно*, *належащо* и др.

– Бюрократичен жаргон с култ към секретността на професионалната лексика – *да бъде процедуриран проектът*, *становище по ОВОС*; *ниска отрицателна доходност*, *пропуски при управлението на риска*. Професионалът може да стане средство на езика на лъжата. Секретността на професионалната лексика играе същата роля, каквато изпълняват евфемизмите по отношение на табуираните теми и лексеми. Политическият професионалист често намира място в медиите, а те отразяват новините за широката аудитория, която не познава специализирания език на политиците и на областите, в които те работят. Ето защо медиите често стават посредник на този двойствен език. Липсата на редакторска намеса, която да направи изказването на политика по-ясно, води до усиление на общественото неразбиране на отправените послания.

– Двойствен език (език на лъжата), който се основава върху политическите евфемизми. Те са най-съществената отлика на брюкселския новогovor.

Б. У. Луц разграничава евфемизмите от т.нар. *doublespeak* (Lutz 1989). Когато евфемизмите не се използват, за да се избегне нараняване на чувствата на някого или на някаква общност или за да се спази социокултурното табу, а се използват за измама, тогава е налице *doublespeak* (език на лъжата). Политическите евфемизми са мощен начин за маскиране на действителността и за манипулиране на съзнанието на реципиента до пълна промяна на представите му за едни или други събития. „Политиците натрупват евфемизъм след евфемизъм, построяват стена около истината, отказвайки се от съществуващата лексика, за да замаскират объркването, което настъпва. Политическият език е очертан от забраната и осъждането на някои думи и съществуването на сиви зони е следователно приемливо“ (Karam 2011: 10).

Според някои изследователи политическите евфемизми „не просто завоалират събитията, те ги променят, протича пълна подмяна на понятията“ (Кипрская 2005). Съществува и друга интерпретация на политическите евфемизми: заради относително запазване на съдържанието на изходната номинация те не се оценяват като начин за умишлено укриване на информация, като лъжа, а като съхраняване на собственото лице и самопредставяне, като дефанзивна маневра, като самосъхранение и подобряване на самооценката (вж. във: Ванюшина 2011, Глиос 2007, Бушуева 2005). Една от функциите на евфемизмите при политиците е чрез премълчаване и изопачаване на истината да запазват своята самооценка и за избягват комуникативни трудности. Целта на някои употреби на евфемизми е да се избегнат конфликтни ситуации, които биха довели до възпламеняване на общественото мнение, до емоционална реакция и до отхвърляне на съобщението. Заради възможността за различна интер-

² Интервю: Основните политически стилове днес са три – В: Любословие - медия за медиите, 27.02.2014 г., автор: Андрей Велчев <http://luboslovie.bg/%D0%B4%D0%BE%D1%86-%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D1%84%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B8%D0%BC%D0%B0-%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%B8/>

³ Интервю: Политическият език – В Сутрешния блок на програма „Хоризонт“ на БНР, 06.05.2013 г., водещ: Веселина Миланова; Дискусия „Реториката на предизборната кампания“ (участници: доц. д-р Андреана Ефтимова, Веселин Методиев, Георги Коритаров) в „Денят започва с култура“ по БНТ, 27.05.2014 г. - <http://bnt.bg/part-of-show/retorikata-na-predizbornata-kampaniya-diskusiya-v-denyat-zapochva-s-kultura>; Интервю в радио предаването „Преди всички“ с водещ Веселина Миланова по програма „Хоризонт“ на БНР, 28.12.2015 г., 9.30 ч. – на тема: „И през тази година продължи тенденцията на популистско говорене в речта на политиците“: <http://bnr.bg/post/100641771/doc-eflimova-i-prez-tazi-godina-prodalji-tendenciata-na-populistko-govorene-v-rechta-na-politicitе>, както и в <http://www.sbj-bg.eu/index.php?t=29847>

претация на употребата на евфемизми в политиката в настоящата статия се приема разделението на У. Луц на евфемизмите изобщо от евфемизмите, обслужващи езика на лъжата, като се предлага компромисното решение терминологичното словосъчетание *политически евфемизми* да е синонимно на *doublespeak* в езика на политиците. „Превръщането на двойствения език в характеристика на политическата коректност се доказва чрез етикетирането на политическите евфемизми като политически коректни номинации“ (вж. интервюто на Андреана Ефтимова с Войчех Кайтох 2015). Доколкото езикът на политическата коректност има и функцията да маскира неприятната истина, дотолкова двойственият език (или политическият евфемизъм) е част от него.

Евфемизмите като политически инструмент се използват за прикриване на скандали, на истини, за контрол на общественото мнение, когато се дискутират теми и събития от обществена значимост. Те са с точно измерен ефект за въздействие върху масовото съзнание. Те стават част от речта на политиците във всички държави, а медиите охотно възпроизвеждат тези модели на манипулация. Типичните черти на политическите евфемизми са: раздалечаване на наименованието от означаваното; разширяване на значението; връзка с реалната ситуация, както и мотивираност; наличие на ценностни доминанти; създаване на нови митологеми; създаване на опозицията „свой – чужд“ (чрез дисфемизмите); лозунговост; мобилизация на общественото мнение; компромис между семантиката (обозначаването на същността на денотата) и прагматиката (отразяване на интересите на говорещия) и др. (по Кипрская 2005).

Политическите евфемизми в медийната реч по време на украинската криза

За да демонстрирам действието на политическите евфемизми, ще представя примери от в. „Капитал“ за периода от два месеца през 2014 г., които са ексцерпирани от журналистически текстове, коментиращи украинската криза (вж. таблица 1).

Таблица 1. Политически евфемизми по време на украинската криза

Референти ⁴	Първи политически субект и застъпници		Втори политически субект и застъпници	
	Отношение към собствените действия	Отношение към действията на противника (втория политически субект)	Отношение към собствените действия	Отношение към действията на противника (първия политически субект)
Конфликт	<i>развитие на гражданското общество; украинска революция</i>	<i>руска окупация на Крим; сепаратистки метеж</i>	<i>реакция на екзистенциална заплаха, на прояви на недоволство</i>	<i>опит за преврат против законността и демокрацията в полза на радикали и терористи; беззаконие в Източна Украйна</i>
Участници	<i>демократични и прозападни сили</i>	<i>сепаратисти и екстремисти, платени от Кремъл⁵</i>		<i>радикали и терористи; фашисти</i>
Военни действия	<i>задържане единството в страната; операция за възстановяване на контрола</i>	<i>руска инвазия, окупация, интервенция; агресията на Москва, сепаратисти окупират</i>	<i>военни учения, хуманитарна мисия, защита на гражданите на съседната страна, маневри, симулирана бомбардировка, мащабно военно учение</i>	<i>вземане на властта по насилствен път от настоящите управляващи в Киев</i>

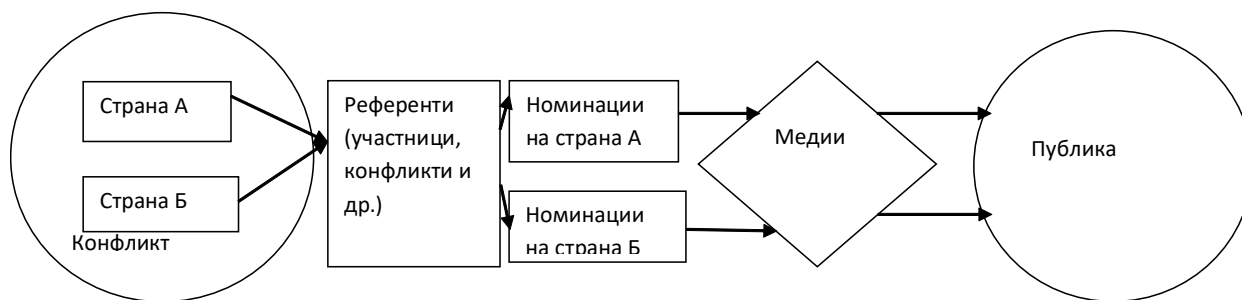
⁴ Референтите са разпределени в тематични групи, както се постъпва в подобни изследователски проекти (вж. Кипрская 2005).

⁵ Същите названия се използват и в полската преса. И. Генов-Пухалева отдава на „характерната (и сякаш модерна) полска русофобия“ употребата на определенията „бойци за свобода“ за чеченските сепаратисти и „терористи“ за руските (вж. интервюто на Андреана Ефтимова с Илияна Генов-Пухалева 2015). Интерпретацията на тези номинации от В. Кайтох е следната: „Например дълго време в съответствие с официалната позиция на Киев полските медии определяха опита за омиротворяване на разбунтуваните украински провинции Донецк и Луганск като „антитерористична операция“. От пропагандна украинска гледна точка наименованието е добре обмислено, защото „антитерористичната операция“ се прави срещу терористи, а терористите никога не са

Резултатите показват, че в зависимост от гледната точка на политическия субект се правят опити за създаване на положителни или отрицателни конотации. Примерите показват тенденцията към евфемизация с цел оневиняване на собствените действия и образ и към дисфемизация с цел „окалване“, обвиняване на политическия противник и действията му (отбелязано и от Добрева 2009: 301 – 338). Тази стратегия е отбелязана и от полски, руски, американски изследователи на политическата и медийната комуникация. По този начин се демистифицира още едно средство на езика на лъжата – умелата работа с конотативните значения на номинациите в политиката, което се дължи на доброто познаване на обществените нагласи, стереотипи и предразсъдъци.

Посредниците в политическата комуникация – журналистите

Журналистите също са въввлечени в този процес като посредници⁶ между политическите субекти и аудиторията и като интерпретатори на събитията/конфликтите. Най-важна в този процес е замяната на една дума с друга за означаване на понятията. Понякога изборът на неутрална номинация е невъзможен, тъй като в представянето на международен конфликт всяка от страните представя своите собствени действия и действията на противника с различни номинации. В полето на медиите се провежда борбата на участниците в конфликта да накарат хората да мислят в координатната система на техните понятия, разбирания и ценности. На базата на процесуалния модел на комуникацията по време на конфликти, предложен от Д. Херадстейт и Т. Бьоргу (2009: 108), тук се предлага прецизиран модел, отразяващ участието на медиите в отразяването на политически конфликти (фиг. 1):

Фигура 1. Модел на ролята на медиите в отразяването на политически конфликти

прави, служат си изключително с терор, населението не ги подкрепя и няма смисъл да се разговаря с тях. Те просто се убиват. След известно време обаче въстаниците (бунтовниците?, сепаратистите?) от украинския изток вече не бяха наричани терористи, защото стана ясно, че имат съвършено друг начин на действие. Терористите организират атаки, провокират репресии на държавата към нейното население и т.н. Те могат да действат само там, където са малцинство, а в Донецк и Луганск руснаците не са малцинство“ (вж. интервюто на Андреана Ефимова с Войчех Кайтох 2015). Това са и примери, които Д. Херадстейт и Т. Бьоргу наричат конкуриращи се понятия с различно оценъчно натоварване заради принадлежността им към противоположни оценъчни и стойностни системи (Херадстейт, Бьоргу 2009: 76).

⁶ Популярният синоним за евфемизъм в медиите е „спин“, което означава преднамерено прикриване/изопачаване на новините. Кандидатпрезидентските кампании на двамата кандидати от 2004 г. в САЩ разчитат на замисъла на „спинъри“ или по-добре на „спин-доктори“, чиято мисия е публично да „замазват“ или да смекчават грешките, направени от кандидатите. Известни са мащабни спин-операции, които включват например мониторинг на всяка дума на кандидата и сравняване на негови твърдения с публични записи чрез компютърна матрица за възможни преувеличения или липси, изпращайки компютърно създаден списък на отговори по имейл до репортери и привърженици. Целта на тези операции е да се измени публичното възприятие на проявите и личността на кандидатите.

Както се вижда от Фиг. 1, към медиите се насочват послания, които съдържат различни наименования на едни и същи референти. Изборът на тези наименования зависи от медиите и изгражда определена картина на събитието/конflikта, която се предава на аудиторията. Според Д. Херадстейт и Т. Бьоргу „няма много основание да се предполага, че журналистите съзнателно се опитват да манипулират публиката чрез избора на понятия при отразяването на един конфликт“ (Херадстейт, Бьоргу 2009: 109). Тяхната задача е да отразяват конфликтите балансирано и достоверно. В опит да намерят неутрални номинации понякога медиите ретранслират номинации, които изглеждат неутрални, но отразяват оценка или тълкуване на конфликтната ситуация (вж. примерите за използване на причастията *завоювана* и *контролирана* по отношение на територия, на съществителните *терорист* и *войник*, дадени от Д. Херадстейт, Т. Бьоргу (2009: 109-110), както и всички примери по-горе от отразяването на украинската криза във в. „Капитал“). Изключително показателен за ролята на журналистите в отразяването на конфликти е примерът, който предлагат Д. Херадстейт и Т. Бьоргу:

Из израелски листовки, разпръснати над Бейрут	Съобщение в новините на Норвежката национална телевизия
<i>Израелските отбранителни войски продължават борбата си срещу тероризма, но те не искат цивилното население и тези, които не водят война срещу [Израел], да пострадат...</i> (Д. Херадстейт, Т. Бьоргу 2009: 112)	<i>В тези листовки цивилното население се насърчава да бяга и се подчертава, че войната срещу палестинците още не е завършила.</i>

Таблица 2. Политически евфемизми в речта на политиците и на медиите

Изборът на номинации от журналистите може коренно да промени значението на съобщението, тъй като е очевидна разликата между *война срещу палестинците* (съчувствие към едната страна в конфликта и изострянето му, като е наречен *война*) и *борба срещу тероризма* (акцент върху отбранителния характер на военните действия и негативна оценка на действията на противника, които се определят като *терористични*). В зависимост от избора на езикови средства медиите създават картина на света, чрез която могат да променят общественото мнение за събитията, които отразяват. Те могат да препредават определен тип политическо говорене (политически коректно слово или слово на омразата), като по този начин конструират начини на мислене и разбиране на събитията.

2. Популисткото говорене

При избора на терминологично словосъчетание за означаване на другия политически стил се спрях на „популистко говорене“, въпреки опасността съдържанието на този термин да се тълкува през схващанията за понятието „популизъм“ в политическите науки. Всъщност с термина „популистко говорене“ означавам не съдържателния план на израза, а избора на такива изразни средства, които са предпочитани и познати на голяма част от аудиторията. Популисткото говорене се отличава с подбора на такива лексикални средства, които гарантират достъпност на посланията до по-голяма част от хората, които осигуряват разбираемост и са с висока честота на употреба в ежедневно общуване.

Основната цел на популисткото говорене е политикът да скъси дистанцията с избирателя, да бъде разбираем и близък с речта си, да внушава доверие и чувството, че е човек от народа. Популисткото говорене е особено силна стратегия в условията на подкопано доверие в политическата класа и институциите, на девалвирали ценности и устои.

Основни черти на популисткото говорене:

- нахлуване на жаргонната и диалектната лексика – *гатАнки, офейка и др.*;
- експлицитно изразяване на оценка чрез семантични и граматически начини – *мърляв* и др.;
- неспазване на езика на политическата коректност – *една стара жена, цигански вот*;
- властова асиметрия в общуването – *аз дадох три милиона, колко пари ти дадох*;
- омаловажаване на опонента – деминутиви: *момченце, бабички*; метонимии: *нима ще продадете гласа си срещу бензин, кебапче и хапче*;
- липса на реторическа гъвкавост – поддържане на неофициалните регистри и скъсената дистанция в публичното общуване например чрез обръщения: *приятелю, братя и сестри, народе*;

- неологизми – словобразователен: *зомбация* и др.;
- нецензурни думи и изрази;
- интензивно използване като политическа стратегия на устни жанрове като вицовете, слуховете и др.

Популистка стратегия е и реанимацията на възрожденския дискурс (явление, отбелязано още през 2000 г. от Орлин Спасов за езика на медиите от първите десет години на Прехода).

Допълнителни особености:

- отправят се призови за възмездие, за скъсване на веригите, за свобода;
- възобновяват се евангелски и националноосвободителни призови;
- преобладава патриотичната и патриотарската реторика;
- доминират прояви на речта на омразата, схващана като манипулативно преднамерено рецидивизиращо речево поведение – *Ще предложим мъж или жена, но със сигурност няма да е гей.*

Върху конкуренцията между двата стила политическо говорене се крепи крехкото равновесие в политическото пространство. Тези стилове поделят и разколебават обществените нагласи към речевото и неречевото поведение на политическите субекти и са сериозно предизвикателство пред журналистите, които всекидневно трябва да избират дали да отразят автентичната политическа реч, или да спазват етичните журналистически стандарти и да търсят истината.

ЛИТЕРАТУРА

Архангелска 2011: Архангелска, А. *Сексизм в езика: мифы и реальность*. Олмоуц: Изд. на Оломоуцкия университет. // **Arhangelskaja 2011:** Arhangelskaja, A. *Seksizm v jazjike: mifji Irealnost*. Olomouc: Izd. na Olomouckija universitet.

Бушуева 2005: Бушуева, Т. *Прагматическият аспект евфемизмов и дисфемизмов в съвременном английском языке*. Автореферат. Смоленск. // <http://www.dissercat.com/content/pragmaticheskii-aspekt-evfemizmov-i-disfemizmov-v-sovremennom-angliiskom-yazyke>. // **Bushueva 2005:** Bushueva, T. *Pragmaticheskij aspekt evfemizmov i disfemizmov v sovremenom anglijskom jazjike*. Avtoreferat. Smolensk. <http://www.dissercat.com/content/pragmaticheskii-aspekt-evfemizmov-i-disfemizmov-v-sovremennom-angliiskom-yazyke>.

Ванюшина 2011: Ванюшина, Н. *Семантическа и прагматическа характеристика евфемизмов в съвременных немецких и российских печатных СМИ*. Автореферат. Волгоград, 2011. // <http://www.dissercat.com/content/semanticheskaya-i-pragmaticheskaya-kharakteristiki-evfemizmov-v-sovremennykh-nemetskikh-i-ro>. // **Vanjushina 2011:** Vanjushina, N. *Semanticheskaja i pragmaticheskaja karakteristika evfemizmov v sovremennykh nemeckih i rosijskih SMI*. Avtoreferat. Volgograd. <http://www.dissercat.com/content/semanticheskaya-i-pragmaticheskaya-kharakteristiki-evfemizmov-v-sovremennykh-nemetskikh-i-ro>.

Велева 1995: Велева, М. За несъщинската разговорност на вестникарските заглавия // *Съпоставително езикознание*, кн. 1, с. 47 – 55. // **Veleva 1995:** Veleva, M. *Za nesashinskata razgovornost na vestnikarskite zaglavija*. // *Sapostavitelno ezikoznanie*, кн. 1, р. 47 – 55.

Глиос 2007: Глиос, Е. *Лингвокултурна специфика формования и функционираня евфемизмов в съвременном английском языке: на материале англоязычных интернет-сайтов*. Автореферат. Белгород. // <http://www.dissercat.com/content/lingvokulturnaya-spetsifika-formirovaniya-i-funktsionirovaniya-evfemizmov-v-sovremennom-angl>. // **Glios 2007:** Glios, E. *Lingvokulturnaja specifika formirovaniya i funkcionirovaniya evfemizmov v sovremenom anglijskom jazjike: na material anglojazjichnih internet sajtov*. Avtoreferat. Belgorod. // <http://www.dissercat.com/content/lingvokulturnaya-spetsifika-formirovaniya-i-funktsionirovaniya-evfemizmov-v-sovremennom-angl>.

Добрева 2009: Добрева, Е. *Толерантност, нетолерантност и нулева толерантност в съвременния български печат: критически лингвосомиотичен анализ*. Велико Търново: Фабер. // **Dobрева 2009:** Dobрева, E. *Tolerantnost, netolerantnost i nuleva tolerantnost v savremennija balgarski pechat: kriticheski lingvosemiotichen analiz*. Veliko Tarnovo: Faber.

Ефимова 2012а: Ефимова, А. Има ли разговорност в медийния текст? // *Медии и обществени комуникации*. Изд. УНСС / „Алма комуникация”, № 13. // www.media-journal.info // **Eftimova 2012a:** Eftimova, A. *Ima li razgovornost v medijnija tekst?* // *Medii i obshtestveni komunikacii*. UNSS / “Alma komunikacija”, № 13. // www.media-journal.info.

Ефимова 2012б: Ефимова, А. Устни и разговорни маркери като знаци за разговорност в медийния текст. // *Български език и литература*, година LIV, книжка 4, 311–332. // **Eftimova 2012b:** Eftimova, A. *Ustni i razgovorni marker kato znaci za razgovornost v medijnija tekst*. // *Balgarski ezik i literatura*, godina LIV, kn. 4, p. 311 – 332.

Ефимова, Генов-Пухалева 2015: Ефимова, А., И. Генов-Пухалева. Политическа коректност vs. враждебната реч в полската и гръцката медийна среда. // [Newmedia21.eu](http://www.newmedia21.eu), 12.10.2015. // <http://www.newmedia21.eu>

kritika/politicheska-korektnost-vs-vrazhdebnata-rech-v-polskata-i-gratskata-medijna-sreda/ (13.11.2015). // **Eftimova, Genev-Puhaleva 2015**: Eftimova, A., I. Genev-Puhaleva. Politicheskata korektnost vs. vrazhdebnata rech v polskata i gratskata medijna sreda // *Newmedia21.eu*, 12.10.2015. <http://www.newmedia21.eu/kritika/politicheska-korektnost-vs-vrazhdebnata-rech-v-polskata-i-gratskata-medijna-sreda/> (13.11.2015).

Ефтимова, Кайтох 2015: Ефтимова, А., В. Кайтох. Политическата коректност vs. езика на омразата в полската медийна среда. // *Newmedia21.eu*, 03.12.2015 // <http://www.newmedia21.eu/kritika/politicheska-korektnost-vs-ezika-na-omrazata-v-polskata-medijna-sreda/>. // **Eftimova, Kajtoh 2015**: Eftimova, A., V. Kajtoh. Politicheskata korektnost vs. ezika na omrazata v polskata medijna sreda // *Newmedia21.eu*, 03.12.2015. <http://www.newmedia21.eu/kritika/politicheska-korektnost-vs-ezika-na-omrazata-v-polskata-medijna-sreda/> (09.12.2015).

Знеполски 1997: Знеполски, И. *Новата преса и преходът. Трудното конституиране на четвъртата власт*. Дружество „Гражданин“. // **Znepolski 1997**: Znepolski, I. *Novata presa i prehodat. Trudnoto konstituirane na chetvartata vlast*. Druzhestvo “Grazhdanin”.

Кипрская 2005: Кипрская, Е. *Политические евфемизмы как средство камуфлирования действительности в СМИ: на примере конфликта в Ираке 2003-2004 г.* Автореферат. Киров // <http://www.dissercat.com/content/politicheskie-evfemizmy-kak-sredstvo-kamuflirovaniya-deistvitelnosti-v-smi-na-primere-konfli/> // **Kiprskaja 2005**: Kiprskaja, E. *Politicheskie evfemizmi kak sredstvo kamufliraniya dejstvitelnosti v SMI: na primere konflikta v Irake 2003-2004*. Avtoreferat. Kirov // <http://www.dissercat.com/content/politicheskie-evfemizmy-kak-sredstvo-kamuflirovaniya-deistvitelnosti-v-smi-na-primere-konfli/>.

Ницолова 1999: Ницолова, Р. Основни тенденции в развитието на българския печат след 1989 г. // *Медиите и езикът*. София: ЕТО, 114-121. // **Nicolova 1999**: Nicolova, R. *Osnovni tendencii v razvitiето na balgarskija pechat sled 1989* // *Mediite i ezikat*. Sofia: ETO, p. 114 – 121.

Руменчев 2015: Руменчев, В. Политиците – лъжливи овчарчета, обикновено ги изяждат „вълците“ // „Класа“, http://klasa.bg/news/Read/article/247874_Проф.+Величко+Руменчев%3A+Политиците+-+лъжливи+овчарчета,+обикновено+ги+изяждат+”вълците” // **Rumenchev 2015**: Rumenchev, V. Politicite – lazhlivi ovcharcheta, obiknoveno gi izjazhdat “valcite” // “Klassa”, http://klasa.bg/news/Read/article/247874_Проф.+Величко+Руменчев%3A+Политиците+-+лъжливи+овчарчета,+обикновено+ги+изяждат+”вълците”.

Спасов 2000: Спасов, О. *Преходът и медиите. Политики на репрезентация (България 1989 – 2000)*. София: Унив. изд. „Св. Климент Охридски“. // **Spasov 2000**: Spasov, O. *Prehodat i mediite. Politiki na reprezentacija (Balgarija 1989 – 2000)*. Sofia: Univ. izd. “Sv. Kliment Ohridski”.

Том 1992: Том, Ф. Казивният език. // *Съвременник*, бр. 1, 290 – 305. // **Tom 1992**: Tom, F. *Kazionnijat ezik*. // *Savremennik*, br. 1, 290 – 305.

Херадстейт, Бьоргу 2009: Херадстейт, Д., Т. Бьоргу. *Политическата комуникация: въведение в семиотиката и реториката*. София: СемаРШ. // **Heradstvejt, Bjorgu 2009**: Heradstvejt, D., T. Bjorgu, *Politicheska komunikacija: vavedenie v semiotikata i retorikata*. Sofia: SemaRSH.

Greenblatt 1974: Greenblatt, S. J. Orwell as Satirist. – In: *George Orwell: A Collection of Critical Essays*. Ed. Raymond Williams Englewood Chffs, HJ Prentice-Hall, 1974, pp. 106 – 118.

Karam 2011: Karam, S. *Truths and euphemisms: How euphemisms are used in the political arena*. 3L: *Language, Linguistics and Literature: The Southeast Asian Journal of English Language Studies*, Vol. 17 (1), pp. 5 – 17.

Lutz 1989: Lutz, W. *Doublespeak*. New York: Harper&Row, 1989.